

Artificial Intelligence.

DuPho whitepaper

Beeld: Midjourney

Inleiding

2023 kan wel eens de boeken ingaan als het jaar waarin artificial intelligence (AI) definitief doorbrak. Hoewel er al decennia wordt gewerkt aan de ontwikkeling van AI bereikt de technologie met het populaire en gratis platform ChatGPT sinds enkele maanden een enorm publiek. Ineens kan iedereen kennismaken met de kracht van kunstmatige intelligentie en met eigen ogen zien hoe de chatbot razendsnel een samenvatting, speech of zelfs een heel verhaal genereert.

Je hoeft geen computerexpert te zijn om te begrijpen dat AI een grote impact zal hebben op de fotografie. AI wordt al volop toegepast in beeldbewerking en er zijn fotografen die AI gebruiken voor het maken van schetsen, of zelfs om nieuw, autonoom werk te genereren. Deze ontwikkeling zal zich doorzetten want AI wordt alleen maar sneller en slimmer.

Zoals vaker bij snelle technologische ontwikkelingen loopt de wetgeving achter op de praktijk. Bij makers leven dan ook veel vragen over de juridische implicaties van AI, waaronder natuurlijk de hamvraag: is AI werk auteursrechtelijk beschermd? In deze whitepaper probeert DuPho antwoorden te geven, maar een voorbehoud is op zijn plaats: er bestaat op dit moment geen wetgeving specifiek voor AI en evenmin bestaan er uitspraken van rechters over kunstmatige intelligentie. We zullen het moeten doen met de bestaande regels en de toepassing ervan op AI. Nieuwe wetgeving en rechterlijke uitspraken zullen zeker leiden tot een opvolging van deze eerste whitepaper over een ingewikkeld, maar zeer interessant fenomeen.

Wat is artificial intelligence (AI)?

Volgens de gezaghebbende Duitse wetenschappers Andreas Kaplan en Michael Haenlein is AI “het vermogen van een systeem om externe gegevens correct te interpreteren, om te leren van deze gegevens, en om deze lessen te gebruiken om specifieke doelen en taken te verwezenlijken via flexibele aanpassing.” AI systemen herkennen patronen, leren daarvan en nemen vervolgens zelf beslissingen. En net zoals mensen worden zij door voortdurend te oefenen steeds beter. Dat oefenen gebeurt met een enorme dataset. Deze wordt gevormd door het internet te “scrapen”, ofwel af te grazen. Hierover later meer.

AI wordt overigens allang gebruikt in alledaagse toepassingen. Apps op je telefoon zoals Apple Foto's en Google Foto's werken met AI om objecten in foto's te kunnen herkennen. Het wordt ook gebruikt in streamers als Spotify en Netflix, en in een assistent als Siri. De laatste maanden zien we een explosieve toename van AI toepassingen. Enkele voorbeelden zijn het binnen enkele seconden maken van een powerpointpresentatie op basis van enkele trefwoorden, het genereren van een voorgelezen tekst met jouw stem, automatisch notuleren bij vergaderingen en het opstellen van e-mails op basis van een enkel commando in jouw schrijfstijl.

De vorm van AI die we in deze whitepaper behandelen is echter *generatieve* AI, ofwel kunstmatige intelligentie die *creëert*. Het is juist die toepassing die impact heeft op professionele makers omdat het concurreert met menselijke creativiteit – althans op het eerste gezicht.

AI in de praktijk van fotografen

Ook in de fotografie heeft AI zijn intrede gedaan. Veel bewerkingsprogramma's werken met AI zoals bijvoorbeeld Adobe Sensei in Lightroom. Ook bestaan er populaire platforms die zich voornamelijk richten op de ontwikkeling van beeld. Dall-E en Midjourney zijn de bekendste en Stable Diffusion is daarvan de gratis versie. Het is bijzonder leerzaam om eens met dergelijke programma's te experimenteren. Zo zul je al snel ervaren dat Midjourney goed is in het genereren van grafisch, cartoon- en schilderachtig werk en Dall-E beter is in fotografisch realisme, al hebben beide programma's nog altijd moeite met ogen, gezichten en handen. Kijk daarvoor bijvoorbeeld maar eens goed naar het Midjourney beeld dat wij hebben gebruikt voor de voorpagina van deze whitepaper.

Fotografen beginnen de voordelen te zien van het genereren van beeld zonder dat er een camera aan te pas komt. DuPho verwacht dat fotografen in de product- en stockfotografie als eerste te maken zullen krijgen met AI. Dat hoeft niet nadelig te zijn, want de fotograaf kan zich ook ontwikkelen richting art-director of beter gezegd AI-director, ofwel iemand die kunstmatige intelligentie gebruikt als instrument. Andere fotografen zouden AI kunnen gaan inzetten om in korte tijd schetsen of moodboards te maken.

Maar hoe zit het juridisch?

Tot zover de praktijk. We zullen nu proberen antwoorden te geven op de meest gestelde vragen over de juridische implicaties van AI. Laten we maar meteen met de hamvraag beginnen.

Heeft de maker van een AI werk auteursrechten?

Het antwoord op deze vraag is belangrijk omdat de “status” van auteursrechtelijk beschermd werk een heel scala van rechten en juridische gevolgen met zich meebrengt, zoals naamsvermelding, recht op een billijke vergoeding en erfopvolging, om maar enkele zaken te noemen. En daarnaast kan de maker van auteursrechtelijk beschermd werk ook aanspraak maken op de collectieve vergoedingen die door collectieve beheersorganisaties worden geïnd en door stichting Pictoright worden verdeeld onder de rechthebbenden.

Hoewel er nog geen rechtszaken in Nederland zijn gevoerd over auteursrechten op AI, is de algemene verwachting van juristen dat werken die voor een belangrijk deel met behulp van AI zijn gemaakt auteursrechtelijk beschermd (kunnen) zijn. Dit zit als volgt. Auteursrecht ontstaat automatisch op werken waarvoor menselijke creativiteit is aangewend. Er moeten zogenaamde *vrije, creatieve keuzes* zijn gemaakt. Hoewel het proces van het genereren zelf plaatsvindt door de AI technologie, komt er wel degelijke menselijke creativiteit aan het proces in zijn geheel te pas. Aan de voorkant bijvoorbeeld zal een mens de ‘prompts’ moeten invoeren, ofwel de instructies die je de AI machine meegeeft. Zo’n prompt kan er bijvoorbeeld als volgt uitzien:

enchanted forest, with a path between the trees, sun shining, close up, Cinematic Lighting, 3d, render, hyper detailed, 8k (Upscaled)

Aan de achterkant, ofwel nadat de robot het beeld heeft gegenereerd, kan het beeld door de maker worden bewerkt, waarbij opnieuw creatieve keuzes worden gemaakt. Indien het eindproduct een werk is waarin menselijke creatieve inbreng is verwerkt zal het voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking kunnen komen.

Maakt een AI platform inbreuk op de auteursrechten van mijn werk?

Een hele andere vraag is of een AI robot inbreuk maakt op reeds bestaand werk dat met behulp van scraping in de dataset terecht is gekomen. Om op deze vraag antwoord te geven moeten we even iets technischer worden.

De meeste AI platforms werken op basis van een enorme dataset, bijvoorbeeld die van LAION Stable Diffusion V3 die is samengesteld middels het scrapen van het internet. Dat kopiëren van bestaand werk zonder toestemming van de maker is in beginsel niet toegestaan. Maar er bestaan uitzonderingen.

Een van die uitzonderingen is te vinden in de regeling over het zogenaamde tekst- en dataminen (TDM). TDM is in beginsel een ongeoorloofde reproductie van werk en maakt dus inbreuk op het auteursrecht van de maker. In de meest recente auteursrechtlijn zijn echter voor zowel non-profit, als commerciële TDM uitzonderingen geformuleerd die scraping legaal maken, maar die uitzonderingen zijn dan weer *niet* van toepassing indien de maker gebruik maakt van een opt-out: kort gezegd: makers kunnen scraping verbieden. Zo’n opt-out bestaat uit het toevoegen van metagegevens in de vorm van een robot.txt type aan het betreffende werk. Hoe dit technisch moet worden gerealiseerd is lastig te zeggen. We hopen hiervoor binnenkort tools voor te kunnen aanreiken.

In de Verenigde Staten lopen inmiddels al verschillende rechtszaken tegen AI aanbieders. Zo eist beeldbank Getty Images een schadevergoeding van Stability AI, het bedrijf achter Stable Diffusion, omdat het platform zo'n twaalf miljoen Getty foto's zou gebruiken bij het genereren van AI werk. Saillant detail is dat in die rechtszaak AI foto's zijn ingediend waarin duidelijk het Getty watermerk is te zien; een bewijs dat AI de foto's van de beeldbank heeft verwerkt in haar resultaten. Stability AI was overigens al eerder gedagvaard in een vergelijkbare zaak aangespannen door drie kunstenaars. Helemaal vergelijkbaar met de Nederlandse situatie is deze rechtszaak echter niet omdat Amerikaanse regelgeving ruimere mogelijkheden biedt voor scraping dan Europese wetgeving.

Het voorlopige antwoord op de vraag of een AI platform inbreuk maakt is dus: waarschijnlijk niet, tenzij de maker gebruik heeft gemaakt van de opt-out voor tekst- en dataminingen.

Kan een AI beeld inbreuk maken op een bestaand werk?

Dan gaan we nu kijken naar het eindresultaat, ofwel het gegenereerde beeld. Kan dat werk inbreuk maken op jouw werk? Ofwel: kun je de maker van het AI werk aansprakelijk stellen voor schade omdat hij of zij jouw werk heeft gekopieerd?

Stel er is een aanzienlijke hoeveelheid van je werk opgenomen in een dataset, dan kan AI een stijl herkennen in je werk. Gebruikers kunnen dan bijvoorbeeld als prompt ingeven: een labrador op de hei in de stijl van [jouw naam]. In de gegenereerde beelden zul je dan waarschijnlijk jouw stijl herkennen. Maar dat is op zichzelf geen inbreuk. Sinds jaar en dag staat namelijk vast, zowel in Nederland als daarbuiten, dat er geen auteursrecht kan worden geclaimd op (enkel) stijl.

Het is echter wel denkbaar dat een AI beeld zo lijkt op een *specifiek* origineel werk dat sprake kan zijn van inbreuk. De eigenaar van het platform kan in dat geval aansprakelijk zijn want die partij heeft het maken van de kopie gefaciliteerd. De gebruiker kan echter ook worden aangesproken, bijvoorbeeld wanneer deze de kopie publiceert. Vaak zal zo'n inbreukzaak niet gaan over *identieke* kopieën omdat het AI platform nu eenmaal beelden met elkaar vermengt. Toch kan ook het overnemen van auteursrechtelijk beschermde *trekken* van het origineel al leiden tot inbreuk. Naar verwachting zullen Nederlandse rechters zich op afzienbare termijn over dergelijke zaken gaan buigen.

Heeft de eigenaar van een AI-platform auteursrechten op de software?

De laatste vraag die we behandelen is of de eigenaar of ontwikkelaar van een AI platform auteursrechten heeft op de software waarop het platform draait. Deze partij is waarschijnlijk rechthebbende op de zogenaamde broncode van de software achter AI. Die code is als het ware het dna van de technologie. Daarmee is de eigenaar van het platform echter niet de auteursrechthebbende op de AI beelden omdat je niet kan zeggen dat die eigenaar eigen, vrije creatieve keuzes heeft gemaakt die tot de werken hebben geleid.

Fundamentele vragen

Tot zover de juridische vragen. AI roept echter ook andere, meer fundamentele vragen op:

- Is een AI werk dat is samengesteld uit foto's te beschouwen als fotografie?
- Zouden fotowedstrijden als World Press, Zilveren Camera of onze eigen SO Awards AI werk moeten toelaten?
- Is AI kunst?

Het is te vroeg om hier antwoorden op te kunnen geven. Vaststaat dat met de doorbraak van generatieve AI een nieuw tijdperk is aangebroken. Net als met de komst van Photoshop zal ook AI een plek moeten krijgen in de creatieve

wereld en net zoals Photoshop niet meer is weg te denken uit de creatieve gereedschapskist van makers, verwachten we dat ook AI in dienst kan staan van fotografie en de fotografie kan verrijken.

Gratis cursus

Voor wie zich verder wil verdiepen: er is een gratis online cursus beschikbaar, ontwikkeld door de Nederlandse AI Coalitie en de Topsector creatieve industrie. Ook DuPho heeft meegewerkt aan de ontwikkeling van de cursus. In tien video's worden zaken uitgelegd als de fundamenten van kunstmatige intelligentie, toepassingen voor tekst en beeld, algoritmes en ethische aspecten, en dat alles in begrijpelijke taal. Kijk op <https://creatief.ai-cursus.nl/home> voor meer informatie.

En voor we het vergeten te melden: deze tekst is geheel geschreven door een mens.

Max van Olden

Jurist